

Aanspraak

Afdeling Verzetsdeelnemers en Oorlogsgetroffenen

Maart 2015

A photograph of Paul Duys, an elderly man with glasses, wearing a dark suit jacket over a light blue shirt. He is sitting in a chair and holding a framed black and white photograph of a baby. The background shows a home interior with a window, a bookshelf, and a framed picture on the wall.

Oud-clïëntenraadslid Paul Duys:
Ons gezin is uiteengeslagen
door de onafhankelijkheidsstrijd

Sociale Verzekeringsbank

PENSIOEN &
UITKERINGS raad

Inhoud

Mag ik u even aanspreken? **3**

Oud-Cliëntenraadslid
Paul Duys is als kind ont-
voerd tijdens de Bersiap **13**

Ten Toon & Te Doen
'Bevroren tranen', muziek-
voorstelling van Maarten Peters **20**

Dineke Mulock Houer
over haar voorzitterschap
van de PUR per januari 2015 **4**

Ten Toon & Te Doen
Oorlog! Van Indië tot
Indonesië 1945/1950 **18**

Ten Toon & Te Doen
Expositie: 'Van Drees
tot Frank Sinatra' **20**

Oorlogsherinneringen van
fysiotherapeut Salo Muller **8**

Ten Toon & Te Doen
Het 5 mei Bevrijdings-
concert 2015 op de Amstel **19**

Zoek?! **21**

Vraag & Antwoord **22**

Puzzel **23**

Adressen / colofon **24**

Mag ik u even aanspreken?

Terwijl ik dit voorwoord schrijf, op een regenachtige zondagmiddag, staat op de achtergrond de tv aan. De protestmars in Parijs is bezig. 1,6 miljoen mensen protesteren voor de vrijheid van meningsuiting en de democratie, nadat vorige week 17 mensen het leven lieten bij vreselijke aanslagen.

Deze gebeurtenissen doen mij weer extra beseffen hoe belangrijk onze vrijheid is. Hoe belangrijk het is om te leven in een land waar je kritisch mag zijn, zonder dat je hoeft te vrezen voor je leven. In een land waarin je vrij bent om te geloven wat je wilt geloven en kunt zijn wie je wilt zijn. Een land waarin je niet hóeft te demonstreren voor de democratie, omdat democratie een vanzelfsprekendheid is.

En in dit soort tijden wordt mij ook weer extra duidelijk hoe ontzettend belangrijk het is om uw verhalen te blijven vertellen. Zodat ook toekomstige generaties blijven beseffen hoe kostbaar onze vrijheid is en hoe belangrijk het is om deze te bewaken. Daarom ontving u van ons het boek 'Kom vanavond met verhalen hoe de oorlog is verdwenen', een bloemlezing van de vele interviews die de afgelopen jaren in Aanspraak verschenen. Wij publiceerden het boek ter ere van de 70-jarige herdenking van de Tweede Wereldoorlog. Ik heb de afgelopen maanden veel hartverwarmende reacties van u daarop ontvangen, waarvoor ik u via deze weg nogmaals hartelijk wil bedanken.

Een aantal van uw brieven en e-mails bevatten indrukwekkende verhalen. Persoonlijke verhalen. Sommigen van u geven aan te zijn gaan schrijven als verwerking. Anderen van u juist om familie niet tot last te hoeven zijn. Of om nazaten juist wél te vertellen hoe het was. Maar met welke reden u het verleden ook op papier heeft gezet, laten wij afspreken dat we deze verhalen blijven delen: opdat wij nooit vergeten.

Nicolý Vermeulen

Voorzitter Raad van Bestuur Sociale Verzekeringsbank

Mijn vader is gefusilleerd
toen ik drie jaar oud was.

Zijn portret hing boven de piano,
hij was voor mij een onbekende.

Dineke Mulock Houwer
over haar voorzitterschap per
1 januari 2015 voor de Raad
voor Verzetsdeelnemers en
Oorlogsgetroffenen.

Wat is haar betrokkenheid
bij de oorlog en hoe was haar
eerste kennismaking met de
Pensioen- en Uitkeringsraad?

Een oude bekende

Dineke Mulock Houwer: 'Voor mij is deze organisatie niet geheel nieuw. Tijdens mijn werk bij het ministerie van Welzijn, Volksgezondheid en Cultuur in de jaren 1989-1990 was Generaal buiten dienst Govert Huijser bezig met het oprichten van de Pensioen- en Uitkeringsraad. Daarover hebben we elkaar in die tijd vaak gesproken. In de loop der jaren volg je zo'n instelling dan wel met meer dan gemiddelde belangstelling. Verder heb ik in mijn werk bij het ministerie van Sociale Zaken al veel te maken gehad met de sociale zekerheid en dus met uitkeringsregelingen en voorzieningen. Door mijn werkervaring ben ik gewend om leiding te geven aan vergelijkbare organisaties en projecten.'

Kunt u iets meer vertellen over uw werk bij Sociale Zaken en Justitie? 'Na het gymnasium heb ik Sociologie in Utrecht gestudeerd. Daarna heb ik ruim veertig jaar bij de Rijksoverheid gewerkt op

Foto: Ellen Lock

zeer verschillende terreinen. Bij het ministerie van Sociale Zaken heb ik intensief te maken gehad met het UWV en de Sociale Verzekeringsbank. Mijn laatste functie was bij het ministerie van Justitie onder andere op het terrein van het gevangeniswezen en de kindbescherming. Sinds mijn pensioen heb ik steeds tijdelijke banen gehad en diverse toezichts- en bestuursfuncties.'

De minste herinneringen en toch het meest ermee bezig

Bent u persoonlijk betrokken bij verzetsdeelnemers en oorlogsgetroffenen? 'Als kind van een oorlogsgetroffene werd mij op mijn dertigste gevraagd om in Amersfoort het herdenkingsmonument voor verzetsdeelnemers te onthullen. Iedereen vond het een goede toespraak, maar ik was een beetje verbaasd over mezelf dat ik daar voor het eerst in het openbaar over mijn vader kon spreken en over het

belang van respect voor het verzet en de opdracht voor de nieuwe generaties. Zo begon mijn betrokkenheid bij herdenkingen. Helaas was mijn moeder toen al lang overleden. Mijn jongste broer en ik hadden de minste herinneringen aan de oorlog en waren op latere leeftijd juist meer dan onze oudere broer en zussen met de oorlog bezig. Mijn broer was bijvoorbeeld in Amersfoort zeer actief bij het renoveren van het herdenkingsmonument in de Verzetsliedenbuurt waar ook een straat is vernoemd naar mijn vader, Jacob Bunnik.'

Wat weet u van uw vaders verzetsverleden?

'Mijn vader deed kleine dingen in het verzet in en om Amersfoort. Hij gaf berichten door. In het kader van een represaille is mijn vader 's nachts opgepakt in plaats van mijn oom die een veel grotere rol speelde in het verzet in Amersfoort. Die oom was niet thuis en de Duitsers pakten eenvoudig de volgende op de lijst. Mijn vader deed weloverwogen het kleinere werk, want hij had een vrouw met de

ziekte van Parkinson en zes kinderen. Bovendien had hij zijn eigen houthandel en timmerfabriek net geopend in 1940. Ik ben geboren in maart 1941 en op 3 oktober 1944 is mijn vader in de vroege ochtend na zijn arrestatie gefusilleerd. Ik was dus drie jaar oud. Het was voor ons gezin een drama, zo heb ik later begrepen. Mijn moeder had als zieke weduwe haar handen vol om zes kinderen, waarvan ik de jongste was, op te voeden. Gelukkig kwam haar moeder, onze oma, al snel bij ons in huis wonen. Ook kreeg ze hulp van sociaal werkers van de Stichting 1940-1945 en hoorde bij een clubje verzetsweduwen in Amersfoort. Als de weduwen bij ons op bezoek kwamen mochten wij koffie en koekjes ronddelen. De jongste vier kinderen gingen mee met de kinderkampen van het Vierde Prinsenkind. Deze vakantie-weeken waren speciaal bedoeld voor kinderen van oorlogsgetroffenen vlak na de oorlog. Zo heb ik bijvoorbeeld in Giethoorn leren zeilen. Wij vonden die vakantiecampen heel leuk, want dat was de enige vakantie die we hadden.'

Boven de piano hing vaders portret

Werd er door uw moeder nog over de oorlog gesproken? 'Mijn moeder kon niet over de oorlog praten. Ze begon al snel te huilen. Je laat het dan wel uit je hoofd om nog verder te vragen. Boven de piano hing een mooi geschilderd portret van mijn vader, die voor mij een onbekende man was. Ik herinner me nog wel iets vreselijks van school, dat een non mij berispte: "Als je vader nog geleefd had, dan was het niet gebeurd!" Ik had altijd maar weinig informatie over mijn vader en heb pas veel later meer gevraagd. Wij moesten als kinderen het behoorlijk zelf uitzoeken en waren daardoor snel zelfstandig. En toch hadden wij een goede sfeer en hebben we een degelijke opvoeding gehad.'

Hoe bent u meer te weten gekomen over de oorlog? 'In twee fasen ben ik me meer gaan verdiepen in de oorlog. Toen ik mijn man ontmoette, niet lang vóór die opening van het verzetsmonument in Amersfoort, ben ik me meer gaan verdiepen in de oorlog. Bij mijn man thuis werd juist veel over de oorlog gesproken, want zijn vader had bijna drie jaar

in de nazikampen gezeten. Mijn schoonvader had geheim agenten geholpen en onderduikers in huis gehad en is verraden. In de oorlog heeft hij achter-eenvolgens gevangen gezeten in het Oranjehotel in Scheveningen, Kamp Amersfoort, Kamp Haaren, concentratiekamp Natzweiler en is daarna naar concentratiekamp Dachau gedeporteerd, waar hij op 29 april 1945 werd bevrijd door de Amerikanen. Mijn schoonvader was mentaal en fysiek zeer sterk. Hij ging na zijn thuiskomst meteen weer aan het werk en richtte al zijn energie op de toekomst. Hij en zijn vrouw konden wél over de oorlog en zijn gevangenschap vertellen en iedereen was trots op zijn verhalen. Daardoor ben ik me ook meer in die oorlogsgeschiedenis gaan verdiepen. En dat deed ik nog meer toen ik zeven jaar geleden met pensioen ging en voorzitter werd van het Oranjehotel. Sindsdien lees ik veel over de oorlogsperiode.'

Op de celmuren staan hoopgevende en nog altijd actuele teksten als: 'Gedachten zijn vrij'

Hoe is het om voorzitter van de Stichting Oranjehotel te zijn? 'Met passie en energie ben ik aan dat voorzitterschap begonnen. Het Oranjehotel in Scheveningen was in de Tweede Wereldoorlog een Duitse gevangenis waar Nederlanders die zich, op wat voor manier ook, tegen de Duitsers verzetten werden opgesloten voor verhoor en berechting. Voor de meeste gevangenen was het verblijf niet langdurig en werd dit gevolgd door verdere gevangenschap, vaak in Duitsland, of de doodstraf en dat was veelal executie op de Waalsdorpervlakte. Naar schatting hebben 25.000 mensen, afkomstig uit het gehele land, gevangen gezeten in het Oranjehotel. Vlak nadat ik het voorzitterschap had geaccepteerd, werden we geconfronteerd met een besluit van Justitie de cellenbarakken, 'het Oranjehotel', te slopen. Mijn bestuur streed ervoor een deel van deze cellenbarakken en nog een paar onderdelen van deze plek met zijn bijzondere geschiedenis te behouden als monument. De kern ervan is de beroemde, authentieke 'Doodencel 601' waar op de muren inscripties staan van de gevangenen in

de oorlogstijd. Op een van die muren staat gegrift: 'Gedanken sind frei', gedachten zijn vrij, een stille vorm van verzet en een troost in de verstikkende onderdrukking voor degenen die in de cel hebben gezeten. Via mijn werk voor het Oranjehotel en mijn betrokkenheid als voorzitter bij de herdenkingen ken ik ook aardig wat oorlogsgetroffenen en de bij hen betrokken organisaties.'

Ik heb alle vertrouwen in de medewerkers

Zal uw beleid voor de wetten voor verzetsdeelnemers en oorlogsgetroffenen anders zijn dan dat van uw voorgangers Mw. Hans Dresden en Govert Huijser? 'Niet wezenlijk omdat het beleid bij de Pensioen- en Uitkeringsraad in goede handen is en goed wordt uitgevoerd door de medewerkers van de afdeling Verzetsdeelnemers en Oorlogsgetroffenen van de SVB. Het zijn kundige medewerkers waar de Pensioen- en Uitkeringsraad op kan vertrouwen. Deze Raad, bestaande uit negen raadsleden uit de verschillende doelgroepen, is er om de zeer ingewikkelde aanvragen nog eens extra onder de loep te nemen en in deze zaken te beslissen. Verder geeft de Raad advies aan de SVB, daar waar de beleidsregels geen uitkomst bieden. Dit alles zullen we blijven doen. Daarbij zal, zoals ik dat altijd heb gehad, dienstbaarheid hoog in mijn vaandel staan. Het gaat niet om mij of de leden maar om het doel: de cliënten van dienst te zijn.'

Hoe ziet u de samenwerking van de Raad met de verschillende doelgroepen? 'Ik vind het samenwerken met de vertegenwoordigers van de verschillende doelgroepen belangrijk. Vanaf 1 januari 2015 behoren ook de mensen die gebruik maken van de Algemene Oorlogsongevallen Regeling (AOR) tot onze doelgroepen. Om ook hen goed van dienst te kunnen zijn is de expertise van de Raad versterkt door de toetreding van twee leden van de voormalige Commissie AOR André Pierik en Rein Frölings. De Raad staat open voor signalen van alle doelgroeporganisaties over de toepassing en uitvoering van de wetten en regelingen. In dat kader proberen de leden van de Raad ook zoveel mogelijk aanwezig te zijn bij herdenkingen om daar de cliënten persoonlijk

Mijn vaders naam, Jac. P. Bunnik, op het monument in Amersfoort.

te ontmoeten. Ik zal dat zelf uiteraard ook zoveel mogelijk doen. Daarnaast is de samenwerking met de cliëntenraad erg belangrijk. Ook daar kunnen de cliënten terecht met suggesties of opmerkingen over ons werk. Met al die signalen bekijken wij hoe we de dienstverlening verder kunnen verbeteren.'

Hoe ziet u de Raad in de toekomst functioneren?

'Zolang er een beroep op de wetten en regelingen kan worden gedaan zal er in enige vorm een Pensioen- en Uitkeringsraad zijn. Maar het aantal cliënten en aanvragen zal krimpen en dus de organisatie ook. Maar ook in een kleinere Pensioen- en Uitkeringsraad zullen altijd vertegenwoordigers uit de doelgroepen van de eerste- of tweede generatie zitten. Ik ben ervan overtuigd dat de regelingen en voorzieningen ook in de komende tijd nog heel belangrijk zijn voor de cliënten en dat wij alles in het werk zullen stellen om ze zorgvuldig, rechtvaardig en snel te laten uitvoeren.'

Interview Ellen Lock

Oorlogsherinneringen
van fysiotherapeut
Salo Muller

Foto: Ellen Lock

Tel je zegeningen!

Tijdens de Tweede Wereldoorlog werd Salo Muller als vijfjarig Joods jongetje gered door het verzet uit de crèche tegenover de deportatieplaats de Hollandsche Schouwburg, een kinderopvang voor Joodse kinderen die met hun ouders naar Westerbork gedeporteerd zouden worden. Er volgde een eenzame onderduikperiode op acht verschillende adressen, waarbij hij telkens op het nippertje werd gered.

Na de oorlog werd hij sportfysiotherapeut en zijn docent introduceerde hem bij de Amsterdamse voetbalclub Ajax. In de jaren zestig behandelde hij als vaste fysiotherapeut van Ajax ook Johan Crujff en andere beroemdheden, zoals de balletdanser Rudolf Nureyev, vanuit zijn eigen praktijk. Hoe kijkt Salo Muller terug op zijn oorlogsverleden?

Stil zijn voor de slechte mensen

'Mijn vader en moeder werkten bij de Firma De Vries van Buuren & Co, een textielbedrijf in de Jodenbreestraat. Ik ben geboren op 29 februari 1936 in de Molenbeekstraat in Amsterdam en bleef enig kind. Als vijfjarige merkte ik dat het oorlog was omdat de ramen verduisterd moesten worden. De radio mocht niet meer aan en we moesten stil zijn voor de slechte mensen. Op 27 november 1942 's morgens vroeg bracht mijn moeder mij naar school en zei: "Tot vanavond en lief zijn hoor!" Achteraf waren dit haar laatste woorden tegen mij. Daarna ging zij naar haar werk, waar die dag alle Joodse medewerkers zijn weggevoerd.

Mijn vader had die dag vrij en heeft nog een telefoontje kunnen plegen naar onze bovenbuurman meneer Coltof. Die moest mij van school halen en mij ook naar de Hollandsche Schouwburg brengen. De heer Coltof haalde mij op, maar bracht mij naar mijn moeders zus die in de straat achter ons woonde. 's Avonds was er bij mijn oom en tante een inval van twee Duitse soldaten en een Hollandse agent. Toen de bel ging zei tante: "Jij gaat achter de deur staan en je komt deze kamer niet uit voordat wij je roepen." Mijn tante wapperde met een doktersvoorschrift. Ze had een miskraam gehad en mijn oom moest voor haar zorgen. Ook mijn nichtje mocht niet naar buiten, want ze had roodvonk, heel besmettelijk. Toen de drie mannen onverrichter zake naar beneden gingen, stak ik nieuwsgierig mijn hoofd om het hoekje van de deur. Er viel een doodse stilte. De agent vroeg: "Wie is die jongen?" "Dat is mijn neefje.", antwoordde mijn tante. "Mitskommen!", werd mij bevolen en zonder koffertje werd ik aan mijn arm meegenomen en de volgelaan overvalwagen ingegooid.'

De groeten aan Pietersen

'In de Hollandsche Schouwburg zag ik mijn ouders op het toneel staan. Ik reikte met mijn hand naar

mijn moeder, maar ik werd meegenomen door een verpleegster naar de crèche aan de overkant. Zij zette me in een houten bed met spijlen en ik gilte om mijn ouders. Ik heb hen nooit meer gezien. Als je daar op het toneel stond was je al geselecteerd voor het eerstvolgende transport naar Kamp Westerbork. Na vier dagen belde het verzet mijn oom Louis; "We hebben het met Walter Süskind voor elkaar gekregen dat hij Salo van de lijst heeft gehaald. Jullie kunnen hem vanavond om half acht ophalen." Mijn oom heeft me meegenomen naar zijn huis in de Dintelstraat 47. Mijn vader schreef ons een kaart uit Westerbork: "Ook wij gaan op transport, ieder op zijn beurt. Doe de groeten aan Pietersen!" En Pietersen was mijn schuilnaam. Weliswaar stond ik niet meer op de lijst, maar de Duitsers wisten dat ik er nog was. Het was veiliger als ik elders zou onderduiken. Mijn tante gaf mij een houten konijn op wielen dat meeding in mijn koffertje en ik altijd bij me heb gehouden.'

Acht adressen

'Ome Co, de melkrijder, nam me mee naar zijn huis in Amsterdam-Oost. Dit echtpaar had zelf geen kinderen. Al snel moest ik weg omdat hij het te gevaarlijk vond worden. Op hulp aan onderduikers stond de doodstraf. Vervolgens werd ik bij een echtpaar met twee jonge kinderen in de Curaçaostraat ondergebracht. Ik mocht niet aan hun speelgoed komen en sliep op de gang. Daarna moest ik naar een adres in Amersfoort en kwam ik bij een jongen met een gitaar, waar ik niet aan mocht zitten, maar dat deed ik stiekem wel. Telkens als ik gesnapt werd, dan sloeg hij me in elkaar. Als de huisarts langskwam, dan zei de onderduikvader dat ik van de trap was gevallen. Na nog meer huiselijk geweld, biechtte ik de huisarts op dat ik mishandeld werd. Die zorgde per direct voor een nieuw adres in Zaandijk bij de christelijke hoofdonderwijzer Jaap van Eijkeren. In zijn huis zag ik mijn tante en nichtje, die daar ook ondergedoken zaten. We barstten alle drie in tranen uit en we vielen elkaar in de armen.'

Salo Muller met zijn ouders aan het strand.

Verraden

'Maar dit geluk duurde niet lang. Een debiele buurjongen kwam onverwachts op bezoek. Hij schreeuwde: "Oom Jaap, ik weet dat jij Joden in huis hebt en dat ga ik aan iedereen vertellen, want dat mag niet volgens mijn vader!" Oom Jaap werd zo verschrikkelijk kwaad dat hij met zijn revolver op de rug en armen sloeg van die debiele buurjongen. "Jij gaat nu naar huis. Als je aan iemand vertelt dat ik Joden heb, dan schiet ik je dood!" Natuurlijk zou deze jongen de boel gaan verraden. Nog diezelfde avond moesten we alle drie weg. Mijn tante en nichtje zijn naar Nederhorst den Berg gebracht, waar mijn oom ook was ondergedoken.

Ik moest naar Koog aan de Zaan waar ik bij de heer Van der Valk werd ondergebracht, de directeur van een speelgoedfabriek. Voor het eerst mocht ik buitenspelen met hun zoon in hun enorm grote tuin. In de speelgoedfabriek naast het huis werkten wel veertig arbeiders, maar je wist niet wie er goed of fout was. Een arbeider waarschuwde de heer Van der Valk: "U hebt een Joods jongetje in huis, u weet dat dat gevaarlijk is?!" Het was dus al snel tijd om te gaan.'

Japje

'Een groot verzetsman, Piet Bosboom, nam mij mee achterop zijn fiets en vervolgens in de trein.

Hij leverde mij af in Ureterp in Friesland op de boerderij van Onne Heddema. Heddema had twee zonen en een vrouw Anne. Ze spraken onverstaanbaar boers-Fries. Als stadsjongen belandde ik op een boerderij zonder stromend water, zonder verwarming en je moest buiten naar het húske voor het toilet. Met hun twee zonen sliep ik in de bedstee met een deken van stro. Daardoor kreeg ik enorm veel last van astma en eczeem. Mijn naam werd Jaap Mulder, maar omdat ik zo klein was noemde iedereen me Japje. Met klompen en een kiel aan leerde ik koeien melken en ik ging niet naar school. Onne Heddema was melkrijder en bezorgde de melk van de boerderijen aan de melkfabriek in Drachten. Ik mocht het paard mennen en vond dit fantastisch, hoewel het paard zijn route van buiten kende.

Een maal per week haalden we bij de kruidenierswinkel meel en brood. Op een dag zei de kruideniersjongen: "Hey Onne, weet je dat dat een Jodenjongen is? Ik denk dat ik je maar eens ga aangeven!" Voor mijn neus stak oom Onne de kruideniersjongen met een hooivork dood. Hij begraf het lijk in de grond. Zand en hooi erover heen, einde verhaal. We reden zwijgend terug naar de boerderij. Maar voordat de verdwijning van de kruideniersjongen zou uitkomen en er huiszoekingen gedaan zouden worden, moest ik natuurlijk wegwezen.'

Beppe Pietje Heddema-Bos.

Onder de grond

'Onne Heddema bracht me naar zijn familie, bij boer Wiegiersma in een grote boerderij in Frieschepalen gelegen tegen de Groningse grens, in de buurt van Ureterp. De helft van zijn land was ingenomen door de Duitsers voor het militaire Kamp Trimunt, waar vanuit veel razzia's zijn uitgevoerd. Boer Wiegiersma liet mij bij onraad op het land naar kievietseieren zoeken. Hij had ook twee zonen waarbij ik in de bedstee moest slapen in het hooi. Ik moest melken en meehelpen op de boerderij. Ik vroeg regelmatig naar mijn ouders. De dominee antwoordde: "Als je maar hard genoeg bidt, komen ze vanzelf terug!" Boer Wiegiersma leverde het eten voor de Duitsers in Kamp Trimunt aan.

Op een gegeven moment moest hij ook voldoende meisjes in huis halen voor de Duitse soldaten. Dan moest Japje natuurlijk weg. Op vijf uur 's middags werd ik onder de planken van de vloer gestopt die werden dichtgetimmerd. Daar lag ik tussen de ratten en de muizen. Natuurlijk hoorde ik alles wat er gebeurde en de volgende dag werd ik weer onder de vloer vandaan gehaald en zat ik onder de ratten- en muizenbeten. Enkele maanden gebeurde dit elke dag om de Duitsers gunstig te stemmen. Ik begreep wel dat dit voor mijn eigen veiligheid was en ik heb nooit geklaagd. Omdat ik overdag wel rond de boer-

Omke Klaas Vellinga.

derij aan het werk was en opviel met mijn donkere haren werd het toch te gevaarlijk voor mij. De Duitsers kregen steeds meer argwaan en vroegen: "Dit is toch geen Joods jongetje?" Hoewel boer Wiegiersma volhield dat ik zijn neefje uit Limburg was, zou ik hier niet langer veilig zijn.'

In het kippenhok

'Boer Wiegiersma bracht mij naar zijn schoonouders Klaas Vellinga, die samenwoonde met Pietje Heddema-Bos. Zij werden mijn Omke en Beppe, een soort opa en oma. Dit waren hele lieve mensen. Elke dag wasten ze mij met petroleum, een remedie tegen mijn eczeem. Ook daar was het boerenleven heel primitief. Zodra er visite kwam, moest ik me verstoppen in het kippenhok, wat natuurlijk heel slecht was voor mijn astma. Van de bevrijding merkte ik weinig, maar opeens mocht ik met de andere kinderen schaatsen en mocht ik als tienjarige voor het eerst naar de lagere school. Op een middag haalde de dokter mij met zijn motor op van school. In de huiskamer van Beppe en Omke stond opeens mijn tante. Iedereen in de kamer moest huilen en zij gaf me natte zoenen en noemde mij steeds maar 'Salo'. Ik kon haar nauwelijks verstaan. Mijn tante wilde me zo snel mogelijk meenemen naar Amsterdam. Ze vertrok die avond, maar ik wilde niet met haar mee. Ik had nachtmerries en van schrik kreeg ik de

volgende dag acute geelzucht. Beppe en Omke bleven een week bij mijn tante logeren in Amsterdam om de overgang voor mij makkelijker te maken.'

Mijn plicht om lief te zijn

'In de derde klas van het Amsterdams Lyceum rebelde ik en werd van school gestuurd. Daarna ging ik naar de openbare handelsschool tot de vijfde klas, maar ik deed geen eindexamen. Mijn tante vond mij nu oud en wijs genoeg om te gaan werken. In een houthandel werd ik opgeleid tot assistent bedrijfsleider. In die tijd kwam er een brief bij mijn tante en oom van het Rode Kruis waarin precies stond wat er met mijn ouders was gebeurd. Mijn moeder was op 12 februari 1943 vermoord in Auschwitz en mijn vader op 30 april 1943. Dit was een enorme schok voor mij, want ik had altijd gehoopt dat ze zouden terugkomen. Mijn tante en oom zeiden: "Dan noem je ons maar papa en mama!" Ik beschouwde hen ook als mijn ouders, maar ik moest me altijd waarmaken voor mijn gevoel en voelde het mijn plicht om ook heel lief voor hen te zijn.

Het werk in de houthandel deed ik totdat mijn tante me een advertentie voorlas; "Dit is echt iets voor jou, een avondopleiding tot heilgymnastiek en masseur!" Een docent van die opleiding nodigde mij uit om hem te komen helpen als verzorger bij Ajax. Na twee jaar ging hij met pensioen en inmiddels was ik geslaagd voor mijn opleiding fysiotherapie. In 1961 werd ik de vaste verzorger van Ajax met alle lusten en lasten. Ik werkte wel vijftig tot zestig uur per week. Door Ajax kreeg ik ook landelijk bekendheid en kwamen er meer patiënten in mijn praktijk aan huis.'

Een zelfde achtergrond

'Zo leerde ik ook mijn vrouw Conny van der Sluis kennen in mijn eigen praktijk. Het was liefde op het eerste gezicht. Zij was een Nederlands meisje die in Toronto woonde en zij deed in Amsterdam stage in het modevak. Ze had een zelfde achtergrond als ik, haar beide ouders zijn vermoord in Sobibor en zij had ook pleegouders. We werden verliefd en zijn na anderhalf jaar getrouwd. We kregen twee kinderen en vijf kleinkinderen. Tegen mijn pensioen ben ik met mijn praktijk gestopt. Ik schreef veel voor mijn eigen blad Fysioscoop en een aantal boeken over Ajax en mijn oorlogsverleden. Om al die mensen te eren die mij hebben gered, heb ik in 2008 voor

Beppe en Omke postuum een Yad Vashem onderscheiding aangevraagd. Ook hebben we vier Stolpersteine voor mijn ouders en schoonouders laten maken. Zij hebben geen graf, maar voor de deur van de woonadressen waar ze zijn weggevoerd liggen nu deze gedenksteden, met hun namen erin gegraveerd.'

Wakker geschud

'Vaak heb ik nachtmerries dat ik weer ergens heengebracht word, waar ik niemand ken. Mijn vrouw en ik herdenken 4 mei met onze kinderen en kleinkinderen altijd bij het monument voor de gefusilleerde verzetsstrijders aan de Apollolaan. Als ik bij de Hollandsche Schouwburg lezingen aan scholieren geef, dan zie ik ook de namen van mijn ouders op de muur staan. Dat emotioneert mij het meest. De oorlogsgebeurtenissen blijven altijd bij je. Door zo'n aanslag op die Joodse winkel in Parijs word je weer helemaal wakker geschud. Die oude wond gaat meteen weer bloeden. Als onze rechters en politici dan zeggen: "Die jongens die deze aanslag pleegden hebben zo'n moeilijke jeugd gehad..." Daar moet je bij mij echt niet mee aankomen! Wij Joodse kinderen hebben immers allemaal een moeilijke jeugd gehad en toch zijn we aardig terecht gekomen. Ik heb me altijd moeten aanpassen. Wel proberen mijn vrouw en ik altijd veel te doen om onze zinnen te verzetten. Zo gaan we naar alle thuiswedstrijden van Ajax. Of we gaan een week naar het strand bij Knokke om er even helemaal uit te zijn. Dan neem ik altijd een blocnote mee om te kunnen schrijven voor een lezing of een volgend boek. In mijn recente boek 'De Foto' heb ik mijn wraakgevoelens kunnen verwerken. Mijn tante zei altijd: "Je kunt alles wat is gebeurd niet terugdraaien, probeer de leuke dingen van het leven eruit te lichten. Tel je zegeningen!" Dat is ook ons streven.'

Interview: Ellen Lock

Oud-cliënten-
raadslid Paul Duys
is als vierjarig kind
door Indonesische
soldaten ontvoerd
tijdens de Bersiap

Ons gezin is uiteengeslagen door de onafhankelijkheidsstrijd

“Uit zelfbescherming bleef ik altijd over mijn verleden zwijgen!”, vertelt Paul Duys. Als vierjarig kind werd hij ontvoerd door TNI-soldaten tijdens de naoorlogse gewelddadige Bersiap-periode in Nederlands-Indië. Het was een periode waarin de onafhankelijkheid werd bevochten door Indonesische vrijheidsstrijders en het Indonesische leger tegenover de KNIL-soldaten tijdens de

politieke acties. De Hollandse vader van Paul Duys wilde het Nederlandse gezag herstellen. Pauls Ambonese moeder was tegen dit herstel omdat zij dit zinloos vond. Als kleine Nederlands-Indische jongen zat hij letterlijk tussen twee vuren. Hieronder zijn herinneringen aan deze gewelddadige periode direct na de oorlog in het voormalige Nederlands-Indië.

Paul Duys met zijn moeder in 1965 bij zijn trouwerij. De enige foto die hij van haar heeft.

Mijn zus Olga

'Mijn vader was een Hollandse onderofficier in het KNIL en mijn moeder een Ambonese uit Saparua. Zij trouwden in 1935 en woonden in Bandoeng, waar mijn twee oudere broers zijn geboren in 1936 en 1938. Mijn zus Olga is geboren op 17 april 1940 en overleed na anderhalf jaar, vermoedelijk aan een hersenvliesontsteking. Door de oorlog waren er nauwelijks artsen die haar hadden kunnen helpen. Mijn moeder moet enorm geleden hebben onder dit verlies. Ik heb alleen nog het portret van mijn zusje Olga. Precies een jaar na haar geboorte ben ik geboren op 18 april 1941 in Batavia.'

Mijn moeder was een heldin

'Vanaf de Japanse bezetting op 8 maart 1942 is mijn vader als KNIL-onderofficier meteen krijgsgevangen gemaakt door de Japanse bezetter. Hij is uiteindelijk overgebracht naar Birma na een krijgsgevangenschap in Buitenzorg, Sukabumi, Tjimahi en Batavia. Hij werd in Siam bevrijd.

Mijn moeder bleef heel de oorlog als Ambonese buitenkamper wonen in Tanah Tinggi, een voorstad van Batavia. Buitenkampers hadden het ook slecht. We mochten geen Nederlands meer spreken, maar moesten Japans leren spreken. Als je krijgsgevangene was, kreeg je in de kampen soms nog les van medegevangenen. Wij kregen helemaal geen

onderwijs meer. Ook was er een groot gebrek aan voedsel en kleding door de Japanse bezetting. Omdat mijn moeder niet in staat was om voor alle drie haar zonen te zorgen, werden mijn oudste broers ondergebracht in het Sint-Vincentiusklooster. Doordat ze nu haar handen vrij had, kon ze 's nachts met gevaar voor eigen leven op zoek naar eten of andere bruikbare zaken in de opslagplaatsen bij de Japanse kazerne. Zij werd hierbij geholpen door een Menadonees en een lieve oom, een oudere Indonesische politieagent. Mijn moeder was een heldin voor de hele wijk en regelde ook voor anderen eten of kleding. Ik herinner me hoe mijn moeder door een Japanse soldaat werd geslagen met de platte kant van zijn zwaard. Als mijn moeder op rooftocht was, dan zorgde een tante, Naaitje Simons, voor mij. Daarnaast werd ik vaak opgevangen door moeders Indische vriendin, Els Bachmeijer, die ik altijd 'mijn aangewaaide zus' noemde. In onze wijk hebben Japanse soldaten flink huisgehouden, soms zag ik hoe de Japanse soldaten mensen martelden of hard in elkaar sloegen. Ik heb mensen zien vluchten en lichamen van Hollanders in de kali zien drijven.'

Van binnen draag ik een groot verdriet

'Na de Japanse capitulatie verhuisde ik met mijn moeder naar Tanah Abang in Batavia. Wij woonden vlakbij een kazerne waar Schotten en Gurkha's waren

geleerd. Mijn oudste broers waren inmiddels ook teruggekomen uit het Sint-Vincentiusklooster. De Japanners hadden dit klooster vrijwel ongemoeid gelaten. Op een dag moesten we met mijn moeder naar een kazerne. Hier zag ik voor het eerst mijn vader die net terug was gekomen uit Siam en ik vroeg in het Maleis: "Wie is die man?" Mijn vader werd erg kwaad op mij en mijn moeder omdat ik geen fatsoenlijk Nederlands sprak. "Heb jij dat jong geen Nederlands geleerd?" Het was dus geen fijn weerzien met mijn vader.

In Batavia hadden zich incidenten voorgedaan waarbij Indonesische politieagenten en Molukkers tegenover elkaar waren komen te staan. Enkele Molukkers waren hierbij omgekomen. In december 1945 was ik met mijn moeder en mijn oudste broer op weg naar familie toen we gedwongen werden toe te kijken hoe Indonesische agenten werden aangehouden door Molukkers. De Indonesische agenten werden een voor een door een Molukker doodgeschoten. Onder hen bevond zich ook de oudere Indonesische agent, mijn lieve oom, die mijn moeder juist zo had geholpen met haar zoektochten naar eten voor ons tijdens de oorlog. We zagen hoe hij onder schot gehouden, gedwongen werd uit een troepentransport vrachtwagen te stappen en zijn handen omhoog moest doen. Wanhopig keek hij mij en mijn moeder recht in de ogen, hij maakte nog een katholiek kruisteken met zijn hand over zijn borst en hij werd voor onze ogen doodgeschoten. In mijn nachtmerries komt dit moment alsmaar terug. Ik ben vooral kwaad als ik eraan denk, want je kunt niets doen tegen dit onrecht en er wordt zomaar een onschuldige man voor je ogen vermoord. Juist degene die mijn moeder altijd had beschermd! Hun lijken werden in de kali gegooid. Nu ook weer met die aanslagen in Parijs, herinnert het neerschieten van die onschuldige politieagent door zo'n Jihadstrijder me hieraan. Ik heb dit zien gebeuren op enkele meters afstand en sindsdien is mijn wereldbeeld veranderd. Ik heb geen vertrouwen meer in de mensheid. Ik sluit me sindsdien af voor alles en iedereen. Ik lach aan de buitenkant, maar van binnen draag ik een groot verdriet.'

Ontvoerd door TNI-soldaten

'Als kind had ik blond haar. Op een dag werd ik samen met zes andere zonen van KNIL-militairen meegelokt door TNI-soldaten. TNI betekende

Tentara Nasional Indonesia, het Indonesische leger. Zij namen ons mee naar de dessa, naar een afgelegen veldje waar we werden vastgebonden. Ik werd kaalgeschoren en bedreigd. Ze stopten mij in een schuurtje, in een klein geheel donker hok, waar ik vijf dagen zonder eten in het inktzwarte donker verbleef. Ik was doodsbang en vreesde voor mijn leven. Ik wist dat ik me gedeisd moest houden. Gelukkig had nog iemand uit de dessa mij als blond jongetje ontvoerd zien worden en bij de kazerne alarm geslagen. Plotseiling werd de dessa omsingeld door militairen en werd ik bevrijd. Er werd geroepen dat zij mij moesten loslaten, anders zou de hele dessa platgebrand worden. Uiteindelijk lieten ze me gaan. Alle andere jongens bleken door de TNI te zijn vermoord. De Indonesiërs waren de vijanden van de Indische-Nederlanders en dat had ik nu aan den lijve ondervonden. Mijn moeder lag op dat moment in het ziekenhuis. Met mijn vader reed ik na deze ontvoering naar haar toe. Hij beval me er niet over te spreken. Hij zei: "Jij bent gewoon bij de paters geweest!" Ik heb hier dus verder nooit over gesproken. Enig tijd later speelde ik met wat vriendjes langs de sawahs. We zagen TNI-soldaten schietoefeningen doen op het portret van Westerling. Opeens hadden ze ons in de gaten en zagen aan onze nette kleding dat wij de halfbloed-kinderen waren van Nederlandse militairen. De haat van die TNI-soldaten tegenover de Indische-Nederlanders was zo groot dat ze ook op mij en mijn vriendjes begonnen te schieten, terwijl wij daar speelden in de sawahs. Ook dit onverwachte schietincident maakte een zeer diepe indruk op mij.'

Onder bewaking naar school

'In 1946 nam mijn vader Europees verlof voor zijn gezin op. Mijn moeder, mijn broers en ik gingen met het vracht-passagiersschip s.s. Klipfontein naar Nederland en logeerden bij mijn grootvader in Venlo. Mijn vader kwam later in 1947 in Nederland aan. Mijn broers en ik waren de eerste Indische kinderen in de buurt. Ik ging in Venlo voor het eerst naar de lagere school en dat ging heel goed. In 1947 keerden we terug naar Indonesië. We woonden op een kazerne in Medan, kampong Baru. Mijn broers en ik werden dagelijks door militairen begeleid van en naar school in Medan. Onze school stond naast het politiebureau en ik hoorde dat deze agenten tijdens de oorlog een dubieuze rol hadden gespeeld. Ik was heel bang dat

Paul Duys, 1961.

de gebeurtenissen uit december 1945 zich zouden herhalen en moest voortdurend aan mijn vermoorde oom denken. Eind 1947 verhuisden we naar Tjimahi. Ook hier gingen mijn broers en ik onder militaire begeleiding naar school. Mijn ouders kregen steeds meer ruzie. Mijn vader was een medestander van Westerling om het Nederlandse gezag te herstellen. Mijn moeder was tegen dit herstel omdat zij het zinloos vond, want op dat moment eiste de internationale politiek de onafhankelijkheid van Indonesië. Mijn moeder werd in deze ruzies vaak geslagen. Mijn vader gaf een aantal marechaussees de opdracht om mijn moeder te laten oppakken. Hij beschuldigde haar van heulen met de Japanners, wat ondenkbaar was gezien haar rooftochten tijdens de oorlog. Met deze aantijging wilde hij haar verhinderen om aan een paspoort voor Nederland te komen. Opeens werden mijn broers en ik door mijn vader meegevoerd naar Jakarta. Eind 1950 nam mijn vader ons mee naar Nederland op de s.s. Empire Brent zonder mijn moeder in te lichten. Hij ontvoerde ons dus eigenlijk. Aan boord zag ik de kust van Indonesië van eilandjes tot stipjes in zee worden. Ik hield altijd de zakdoek die ik van mijn moeder gekregen had bij me als aandenken aan haar. Mijn moeder kon ons niet achterna reizen omdat mijn vader haar paspoort had laten achterhouden door een bevriend militair.'

Maria Swanenberg, 1961.

Voorgoed in Nederland

'In Nederland werden wij ondergebracht in het kamp 'Graetheide', het oude strafdok voor NSB'ers in Geleen. Daarna verhuisden we naar Overveen en later naar Oisterwijk. Mijn vader werkte voor de Koninklijke Landmacht. Ik deed toelatingsexamen voor de HBS, maar mijn vader wilde mij hier niet naartoe laten gaan. Mijn vader kreeg een nieuwe vriendin met wie het wat mij betreft absoluut niet klikte. Mijn broers gingen al vrij snel op zichzelf wonen. Mijn vader gaf mij een zeer autoritaire opvoeding en ik voelde me zeer eenzaam en mocht niemand mee naar huis nemen. Ik verlangde altijd naar mijn moeder. Mijn moeder is na acht jaar toch naar Nederland gekomen, maar zij kreeg niet de ouderlijke macht over mij. Mijn ouders hebben een lange strijd gevoerd over de voogdij. Mijn vader heeft haar altijd gedwarsboomd en jeugdzorg en maatschappelijk werk voorgelogen over mijn moeders gemoedstoestand.

Alleen in de vakanties mochten we bij mijn moeder logeren. Omdat mijn moeder Ambonese was en mijn vader Hollands militair, werd hij eerder geloofd door alle hulpverleners. Brieven van mijn moeder aan mij werden altijd gecensureerd door mijn vader. Ik ging toch naar de HBS en vervolgens naar de Koninklijke Militaire Academie, maar ik haakte na een jaar af.

Verloofd in 1964 in Oisterwijk.

Op mijn elfde jaar deed ik communie en mijn latere vrouw ook. 'Wat een mooi meisje!', dacht ik. Vijf jaar later ontmoette ik haar in de regen op de kermis. Ik sloeg een arm om haar heen en liet haar nooit meer los. Zodra ik kon ging ik bij mijn schoonouders wonen. In 1962 ging ik als gemeenteambtenaar werken en eind 1964 trouwden we. Ik werd beleidsmedewerker bij het ministerie van Onderwijs, de Provincie Zuid-Holland en bij de gemeenten Berkel en Rodenrijs en Capelle aan den IJssel. Eenmaal met pensioen wilde ik me graag blijven inzetten voor het verbeteren van de positie van Indische oorlogsgetroffenen en werd cliëntenraadslid bij de Pensioen- en Uitkeringsraad.'

'Tegenwoordig praat ik tegen het portret van mijn in de oorlog overleden zusje Olga'

Ons gezin is uiteengeslagen door de onafhankelijkheidsstrijd

'Nu ik ouder ben realiseer ik me des te meer hoe moeilijk mijn moeder het gehad moet hebben met het verlies van haar dochtertje, mijn zusje, Olga. Ik heb nog een portret van Olga gevonden in een oude kist, hier is het. Ik praat tegenwoordig steeds

vaker tegen het portret. Ik denk dat mijn moeder heel veel verdriet heeft gehad van het verlies. Ze was pas anderhalf jaar toen ze stierf. Mijn moeder heeft nooit over dit verdriet gesproken. Gelukkig was mijn moeder wel bij mijn huwelijk aanwezig. Dit is ook de enige foto die ik nog van mijn moeder heb. Ik moet vaak aan haar denken, zij was mijn held. Ons gezin is letterlijk door de onafhankelijkheidsstrijd uit elkaar geslagen. Ook zullen de jaren van gevangenschap in Birma het huwelijk van mijn ouders geen goed gedaan hebben. Zij waren helemaal van elkaar vervreemd en stonden in hun denkbeelden over Indonesië lijnrecht tegenover elkaar.'

Uit zelfbescherming bleef ik zwijgen

'Ik betreur de teloorgang van de Indische cultuur. We hebben ons zo aan moeten passen, dat onze eigen cultuur ver naar de achtergrond is verdreven. Mijn moeder vond het ook zo jammer dat ik zo wester was geworden. Ze vond dat ik meer met mensen mee moest praten en dat ik er niet zo tegenin moest gaan. Ik was te direct in haar ogen.

Ook betreur ik het verschil in de uitbetaling van het salaris van de KNIL-militairen en de Marine. Na de oorlog bleek dat het Nederlands marinepersoneel wel, maar KNIL-militairen geen salaris kregen uitbetaald over de jaren dat ze in krijgsgevangenschap hadden gezeten. KNIL-militairen werden betaald door de toenmalige Nederlands-Indische regering, marinepersoneel werd direct door Nederland betaald. Mijn vader was hier met vele andere KNIL-militairen dan ook diep teleurgesteld over en we hadden het dus niet breed.

Mijn vrouw is mijn steun en toeverlaat. Ik heb heel veel moeite gehad me open te stellen voor haar. We hebben hier eigenlijk ook weer een soort stille oorlog gehad. Uit zelfbescherming zweeg ik altijd over de dingen die ik in Indië heb meegemaakt. Mijn kinderen en kleinkinderen heb ik nooit over mijn Bersiap-verleden verteld. Ik zal het ook in de toekomst niet doen. Ik wil mijn rugzak niet doorgeven.'

Interview: Ellen Lock

ten toon & te doen

'Oorlog! Van Indië tot Indonesië 1945/1950'

Tentoonstelling t/m 3 januari 2016

In de tentoonstelling 'Oorlog! Van Indië tot Indonesië 1945/1950' belicht Museum Bronbeek de periode, waarin op gewelddadige wijze een eind kwam aan de Nederlandse koloniale overheersing van Nederlands-Indië.

In augustus 1945 riepen de Indonesische leiders de onafhankelijke Republiek Indonesia uit. Nederland erkende deze onafhankelijkheid niet en raakte daardoor - direct na het einde van de Tweede

Wereldoorlog in Zuidoost-Azië - verwickeld in een nieuw gewelddadig conflict. In 1950 was de strijd om de onafhankelijkheid van Indonesië beslecht en werd het Koninklijk Nederlands Indisch Leger (KNIL) ontbonden. De tentoonstelling 'Oorlog!' zet zeventig jaar na dato de dekolonisatieperiode vanaf 1945 in een historisch en internationaal perspectief en wil het complexe verhaal en de positie van het KNIL daarin verduidelijken.

De periode 1945-1950 was er een van aanhoudend geweld tussen partijen die intern verdeeld waren en met de internationale opinie te maken kregen. De expositie belicht de idealen van beide kanten. Hoe kijken Nederlandse en Indonesische veteranen nu op de strijd van toen terug? Voor bezoekers is er een gratis informatieve tentoonstellingskrant. Deze voorziet behalve in historische achtergronden ook in praktische hulp. Zo vindt degenen die specifieke details zoekt over zijn eigen familie (In welk regiment zat mijn (groot)vader, waar was dat gelegerd, welke taken had het, e.d.) in deze krant adressen waar hij terecht kan.

Museum Bronbeek

Velperweg 147, 6824 MB Arnhem, tel: 026-3783555, www.bronbeek.nl. Openingstijden: dagelijks van 10.00-17.00 uur. Maandag gesloten.

Medicijnkist, gebruikt door luitenant Spier, die de kist inzette als middel om in contact te komen met de lokale bevolking. Voor het uitschakelen van de 'Soebangse benden' kreeg Spier de Militaire Willemsorde.

Foto: Ilvy Nijokiktijen

Vrijheid vieren en doorgeven - met de lessen uit het verleden

5 mei-concert met Herman van Veen, Claudia de Breij en Giovanca

Herman van Veen, Claudia de Breij en Giovanca treden op tijdens het 5 mei-concert op de Amstel in Amsterdam. Ze worden begeleid door het Nationaal Jeugdorkest. "We kunnen hier zijn wie we zijn, zingen, dansen, zeggen wat we willen, zwijgen als we dat willen. Dat moeten we vieren, maar ook doorgeven - met de lessen uit het verleden. We moeten alert blijven. Zeker vandaag de dag", is de gezamenlijke boodschap van de solisten die speciaal voor het concert nieuwe nummers schrijven. De NOS zendt het 5 mei-concert vanaf 21.00 uur rechtstreeks uit op NPO1.

Het 5 mei-concert is de feestelijke afsluiting van de Nationale Viering van de Bevrijding en wordt georganiseerd door het Nationaal Comité 4 en 5 mei. Tijdens het concert wordt regelmatig een link gelegd met onze vrijheid vandaag de dag en de gebeurtenissen uit de Tweede Wereldoorlog.

Herman van Veen: "We vieren een vrijheid die niet vanzelfsprekend is." Van Veen is een virtuoos en veelzijdig podiumkunstenaar met een indrukwekkende staat van dienst. "De 4e en de 5e mei herinneren ons aan dat wat nooit meer mag gebeuren. Eerst

staan we stil en zwijgen we, daarna gaat de vlag uit. En vieren we een vrijheid die niet vanzelfsprekend is", aldus Herman van Veen. "Het historisch besef maakt immers deel uit van ons collectief verantwoordelijkheidsgevoel."

Claudia de Breij: "Op 4 mei herijk je waar je voor staat." Cabaretière Claudia de Breij is zeer betrokken bij het onderwerp vrijheid en onvrijheid in haar optredens. Over 4 en 5 mei zegt zij: "Dit zijn heel belangrijke dagen voor mij. Ik ben niet gelovig, maar heb wel een overtuiging. En die heeft veel te maken met respect en verdraagzaamheid. Het herdenken van de Tweede Wereldoorlog hoort daarbij, zoals Kerstmis er voor sommige gelovigen bij hoort. Dan herijk je waar je staat, waar je voor staat. Vijf mei vind ik fantastisch, het vieren van de vrijheid voelt altijd al goed maar dit jaar heel bijzonder; ik vind het een enorme eer om hieraan mee te werken."

Giovanca: "Hoe ouder ik word, hoe belangrijker ik herdenken en vieren vind." Soul/jazz zangeres Giovanca geeft aan: "Op 4 en 5 mei wil ik ook echt in Nederland zijn. Het zijn voor mij dagen van verbondenheid. Als ik dan in het buitenland ben, voelt het altijd alsof ik iets mis. Ik ben opgegroeid met 4 en 5 mei. Hoe ouder ik word, hoe belangrijker ik dit herdenken en vieren vind. Toen ik als klein meisje in Nederland op school over de oorlog hoorde, raakte het me en dacht ik altijd: 'Dit gaat over de opa's en oma's van mijn vriendjes en vriendinnetjes.' Pas later ben ik gaan beseffen dat de Tweede Wereldoorlog en de vrijheid die erop volgde ook consequenties hebben gehad voor mijn opa en oma en voor andere bevolkingsgroepen in Nederland."

Muziekvoorstelling Bevroren tranen

Het is nu zeventig jaar geleden dat er een einde kwam aan een donkere periode in onze geschiedenis. De muziekvoorstelling 'Bevroren tranen' is gemaakt om hier bij stil te staan, terug te kijken, maar ook zeker vooruit. Componist Maarten Peters schrijft en zingt elk jaar nieuwe liedjes als kleine monumentjes voor verschillende herdenkingen. Hij heeft ze verzameld en op CD uitgebracht onder de titel 'Bevroren tranen'. Met deze liedjes treedt hij dit herdenkingsjaar op door heel Nederland. Elke plaats heeft zijn eigen lokale geschiedenis, zijn eigen dag, verhaal en monumenten, die vertellen over die donkere periode en over de bevrijding nu 70 jaar geleden.

Zoals Dirk Mulder, directeur van het Herinneringscentrum Kamp Westerbork, het omschrijft: 'Hij slaat met zijn teksten een arm om de overlevenden en nabestaanden van vervolging en verzet. Hij maakt met zijn liedjes duidelijk dat oorlog en vervolging niet in 1945 zijn geëindigd.' In deze muziekvoorstelling vertelt Maarten Peters zijn verhalen met korte films en het decor bestaat uit beeldcollages die de lokale geschiedenis vertellen. De agenda voor de muziekvoorstelling 'Bevroren tranen' vindt u op de website www.bevrorentranen.nl of bel voor meer informatie tel: 075-6161307 of 06-51408349.

Expositie: 'Van Drees tot Frank Sinatra'

t/m 7 juni 2015 in Monument Kamp Vught

Deze expositie verbeeldt de wederopbouw, een periode waarin op de puinhopen van de oorlog werd gebouwd aan een nieuw Nederland.

De expositie verbeeldt de aanpak van de puinhopen, de doorbraakpogingen in de politiek, de drang naar moreel herstel, de verhouding met onze Duitse burens, de nieuwe cultuur, Nederlands-Indië, het Marshallplan, de beginnende Koude Oorlog en de samenwerking in Europa. Het tijdperk van premier Drees begon, Annie M.G. Schmidt startte haar radiocarrière, Coca-Cola, jazz en swing kregen Nederland in zijn greep en de ANWB zette het toerisme op de kaart. U loopt door de wederopbouwstraat, luistert naar de klanken van naoorlogse jazz, ontdekt de beginjaren van de Wegenwacht en bekijkt de wijde plooirokken van de naoorlogse mode. Ervaar een feest van herkenning en leer iets nieuws.

Nationaal Monument Kamp Vught

Lunettenlaan 600, 5263 NT Vught, tel: 073-6566764
e-mail: info@nmkampvught.nl, www.nmkampvught.nl
Openingstijden: dinsdag t/m vrijdag 10.00-17.00 uur,
zaterdag, zondag en feestdagen 12.00-17.00 uur,
april t/m september: maandag 10.00-17.00 uur.

ten toon & te doen

Zoek?!

De redactie stelt cliënten in de gelegenheid een korte advertentie (maximaal 100 woorden) te plaatsen. Hieraan zijn geen kosten verbonden. Ontvangen oproepen kunnen niet direct worden geplaatst, omdat er veel verzoeken binnenkomen. De redactie neemt geen verantwoordelijkheid voor de inhoud van de oproepen. Alle oproepen zijn te zien op de website www.svb.nl/wvo of www.pur.nl

Mijn naam is Johannes Rutger Beckeringh van Loenen, roepnaam destijds Jaske. Geboren 14 maart 1943 in het kamp Soemowono. Zoon van Ankie B.v.L - Benthem Sypkens (mijn vader leerde ik pas eind '45 kennen). In dat kamp zijn volgens mijn informatie 2 kinderen geboren; de achternaam van het andere kind is waarschijnlijk Bos. Wie kan mij meer informatie geven? Rutger Beckeringh van Loenen, Brouwersgracht 95, 1015 GC Amsterdam, tel: 06-81150614 of 020-6268252, e-mail: rbeckeringhvanloenen@me.com of info@rbvl.nl

Ik ben op zoek naar iemand die Constance Koster-Fernhout (geb. 1921) heeft gekend. Zij was in het verzet en heeft honderden Joodse kinderen gered. Ze was betrokken bij de evacuatie van kinderen uit de Hollandsche Schouwburg in Amsterdam en vond ook onderduikplaatsen voor kinderen in Zeist. Wilt u alstublieft contact met mij opnemen: Marietta Elliot-Kleerkoper, 14 Gordon St Fairfield Victoria 3078, Australië, tel: +61-3-94810640, e-mail: mkleer72@gmail.com

Wie kan ons meer informatie geven omtrent het oorlogsverleden van onze moeder Jeanne 'Ank' Woerdeman-Evenhuis? Ze begon haar werk toen ze informatrice was bij de NS in Leeuwarden en heeft later Joodse kinderen in veiligheid gebracht. Haar vader, Jan Evenhuis, was actief in het verzet in Friesland. De informatie die wij thans hebben is samengevat op de Wikipedia pagina

http://nl.wikipedia.org/wiki/Jeanne_Dientje_Woerdeman-Evenhuis. Wij hopen onze moeder te nomineren voor een Yad Vashem-onderscheiding als 'Rechtvaardigen onder de Volkeren' en wij hebben daar meer informatie voor nodig. Reacties graag naar: Bart Woerdeman, Jacob Groenplantsoen 1, 1035 MA Amsterdam, tel: 06-22409913, e-mail: bwoerdeman@icloud.com

Mijn naam is Lindsay Kemp en ik ben een kleindochter van Kees Cornelis Martinus Kemp. Mijn opa heeft in het Jappenkamp gezeten. Hij is van Moentilan overgeplaatst naar Tjimahi. Omdat mijn opa er geen woord over wil vertellen, weet ik er verder ook niks over te vertellen. Ik hoor graag van u. Met vriendelijke groet, pedagogisch medewerker Lindsay Kemp, Muscarilaan 11, 1764 HW Breezand, tel: 0223-758284, e-mail: lindsay_kemp@hotmail.com

Wie kent Carla Ivonne Hunter-Laarhoven, geboren op 3-11-1940 in Djatinegara? Haar vader was Edmond Hunter, treincontroleur en vele malen geïnterneerd, o.a. Pakan Baroe. Haar moeder Charlotte Henriette Offermans was hoofdtelefoniste bij het telefoonkantoor. Haar zus was Norma Telma en broer Aubrey Wilston. Haar moeder Carla en haar broer, zus en moeder verbleven in een garage aan de Griseeweg/Dj. Grisé, Batavia. Carla zat op de nonnenschool De Goede herder. In april 1957 kwamen moeder en kinderen in Nederland met de Willem Ruys. Carla trouwde Joy H.F. Laarhoven. Reacties graag naar: Mr Peggy Lesquillier, advocaat, Molenstraat 15, 3512 CL Utrecht, tel: 030-2896009, e-mail: peggy24@xs4all.nl

Zijn er nog Ngawi-burgers ex-gedetineerden van Blok Jokjakarta van 1 april 1945 tot en met augustus 1945 in die hel op aarde? Gaarne contact met mij, dhr. A.J.F. Geraerts, Bethlehemweg 17, 6222 BL Maastricht, tel: 043-3634364, e-mail: toon_geraerts@msn.com

Vraag & antwoord

Mijn echtgenoot moet worden opgenomen in een zorginstelling. Heeft dat gevolgen voor mijn Wuv-uitkering?

Ja, dat heeft gevolgen voor uw Wuv-uitkering. Het is verstandig om in deze situatie contact met ons op te nemen voordat u gebruik maakt van de geboden mogelijkheid om uw AOW-pensioen te laten aanpassen. Wij kunnen u dan informeren over de gevolgen van uw keuze bij uw AOW-pensioen voor uw Wuv-uitkering. Als u bijvoorbeeld bij de AOW aangeeft dat u na de verhuizing van uw echtgenoot voortaan een AOW als alleenstaande wenst te ontvangen, dan betekent dit dat u duurzaam gescheiden gaat leven. Wij stellen dan uw Wuv-uitkering opnieuw vast als uitkering voor een alleenstaande. Dit kan tot een aanzienlijke verlaging van uw Wuv-uitkering leiden. Bent u eenmaal als alleenstaande aangemerkt, dan heeft uw echtgenoot ook geen recht meer op een Wuv-uitkering als nabestaande wanneer u komt te overlijden. Het bovengestelde geldt ook voor Wubo-uitkeringen.

Kan iemand van uw organisatie iets over uitkeringen aan oorlogsgetroffenen vertellen op een bijeenkomst?

De afdeling Verzetsdeelnemers en Oorlogsgetroffenen geeft op verzoek graag voorlichting over de verschillende regelingen en verzorgt ook spreekuren op bijeenkomsten. U kunt hiervoor contact opnemen met onze medewerkers cliënts-service (tel: 071-5356888).

Ik heb meegedaan aan uw onderzoek naar de tevredenheid over de dienstverlening en ben benieuwd naar de uitslag. Waar kan ik die vinden?

Eind 2014 zijn 3.450 cliënten in het binnen- en buitenland gevraagd om deel te nemen aan een

onderzoek naar de tevredenheid over onze dienstverlening. Door dit onderzoek wordt duidelijk wat onze cliënten goed vinden gaan en wat beter kan. Bij het verschijnen van dit nummer van Aanspraak was alleen bekend dat 94% van mensen die hebben gereageerd tevreden tot zeer tevreden zijn over de dienstverlening. In het juni-nummer van Aanspraak zullen wij uitgebreid aandacht schenken aan de resultaten van dit onderzoek.

Ik wil u hartelijk danken voor de toezending van het boek met verhalen uit Aanspraak. Mijn zuster krijgt ook iets van de Wubo, maar heeft het boek niet ontvangen. Kan zij er ook een krijgen?

Alle cliënten die het blad Aanspraak ontvangen hebben het boek 'Kom vanavond met verhalen' in december 2014 toegezonden gekregen. Cliënten die geen prijs stelden op de toezending van dit blad, hebben het boek niet ontvangen. Als uw zuster het boek wel graag zou willen ontvangen, kan zij contact opnemen met de redactie van Aanspraak. Het adres staat op de achterzijde van dit blad.

Betaaldata 2015

Hieronder is aangegeven wanneer wij onze betalingsopdrachten aan de banken versturen (betalingsopdrachten voor de Wet buitengewoon pensioen verlopen via de Stichting 1940-1945). Afhankelijk van uw bank kan het nog enkele dagen duren voordat het bedrag op uw rekening staat.

15 januari	15 mei	15 september
16 februari	15 juni	15 oktober
16 maart	15 juli	16 november
15 april	14 augustus	15 december

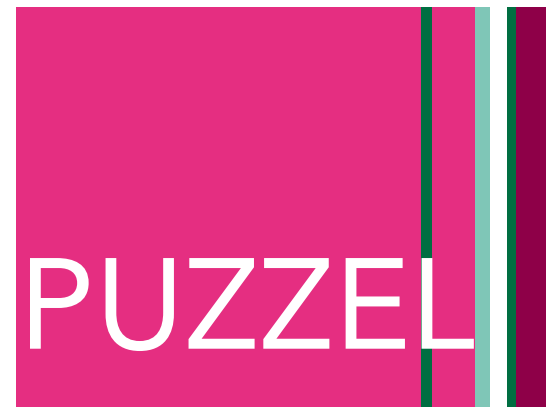
1		2	3	4			5		6	7	8	9		10	
		11				12		13		14					
15	16				17				18		19		20		
21					22				23		24		25		
26					27				28		29		30		
	31	32				33	34			35		36			
37					38				39		40			41	
					42										
43	44	45	46								47	48	49		
	50				51		52		53		54				
55					56		57			58	59			60	61
62		63			64					65			66		
67					68		69		70				71		
					72		73		74				75		
76											77				

Uw oplossing:

43	69	45	56	15	75	12	28	36	11
----	----	----	----	----	----	----	----	----	----

Horizontaal 1 puistje **6** grof gebouwd **11** inwoner van Rusland **12** verstandig **14** in iemands voordeel **15** geurig zaad **17** snelheid **19** walvis **21** vochtig **22** vod **23** mager **25** bladgroente **26** verbruikt **27** gerucht **28** erg leuk **30** voltooid **31** meertje **33** noot der redactie (afk.) **35** opsmuk **37** mannetje van de kip **40** zielig **42** sieraad **43** losgeraakte naad **47** schrijfvloeistof **50** venster **52** Bulgaarse munteenheid **54** ingang **55** landbouwwerktuig **56** vermogend persoon **58** telwoord **60** rund **62** achterzijde van de hals **64** dicht **65** onvruchtbaar door droogte **66** schattig iemand **67** brandstof **69** houtsoort **71** Aziatisch rijstgerecht **72** durf **74** voorzetsel **75** rekenopgave **76** onderbed **77** sterke drank.

Verticaal 1 klavier **2** tekengerei **3** zoen **4** loofboom **5** gelijkheid van klank **7** vanwege **8** nieuw (in samenstellingen) **9** vrucht **10** adellijke titel **12** tegenhouden **13** lichaamsweefsel tussen de botten **16** lamsleer **17** kever **18** stommeling **20** glas jenever **22** verbinding **24** plant **27** vent **29** gok **32** schuifbak **34** rangtelwoord **36** voegwoord **37** populair lied **38** kogelrond lichaam **39** laatste gedeelte **41** niet thuis **44** muziekinstrument **45** rondhout **46** clown **47** inwoner van Ierland **48** op dit ogenblik **49** waterplantjes **51** teek **52** vorm van een schoen **53** politicus **54** van de **55** bijzonder groot **57** boerderijdier **59** elektrisch geladen deeltje **61** mannelijk rund **63** Schotse rok **66** vrouw **68** lof **70** hoofddekseel **71** dakpunt **73** muzieknoot **75** zangnoot.

Los het kruiswoordraadsel op en breng daarna de letters uit het diagram over naar de gelijkgenummerde vakjes van de oplossingsbalk. Uw oplossing kunt u voor 1 mei 2015 sturen naar:

SVB-Leiden
Afdeling Verzetsdeelnemers
en Oorlogsgetroffenen
Redactie van Aanspraak
Postbus 9575, 2300 RB Leiden
E-mail: aanspraak.wvo@svb.nl

Uit de goede oplossingen worden de namen getrokken van een eerste (€ 75), een tweede (€ 50) en een derde (€ 25) prijswinnaar. In het volgende nummer van Aanspraak maken we de oplossing van deze puzzel en de namen van de drie prijswinnaars bekend. (N.B. medewerkers zijn van deelname uitgesloten).

Prijswinnaars december-puzzel

2014: De juiste oplossing was: 'Vorstverlet'. De winnaars van de december-puzzel 2014 zijn: Mw. P.S. Zweep-Van Room, La Grande Verriere, Frankrijk (1e prijs); mw. A. Sunnotel-Te Kloese, Diemen (2e prijs), dhr. R. Roos, Heerde (3e prijs). Van harte gelukgewenst! U ontvangt het bijbehorende geldbedrag zo spoedig mogelijk op uw bankrekening.

Adressen / colofon

Correspondentieadres

Sociale Verzekeringsbank

Afdeling V&O, Postbus 9575, 2300 RB Leiden

Bezoekadres

Stationsplein 1, Leiden

tel: 071 - 535 65 00, fax: 071 - 576 60 03

e-mail: info.wvo@svb.nl of info@pur.nl

website: www.svb.nl/wvo of www.pur.nl

Israël

Nederlandse Ambassade

Afdeling V&O, Postbus 1967, Ramat Gan 52118

Bezoekadres Rechov Abba Hillel 14 (13e verd.)

Ramat Gan 52506, Tel Aviv

tel: +972-3-7540741 / +972-3-7540742

fax: +972-3-7540757, e-mail: TEL-VenO@minbuza.nl

Indonesië

Ambassade v/h Koninkrijk der Nederlanden

Jl. H.R. Rasuna Said Kav. S-3 Kuningan, Jakarta 12950

tel: +62 (0)21 524 8200, fax: +62 (0)21 525 0443

e-mail: jak-wuv@minbuza.nl

website: <http://indonesie.nlambassade.org>

Verenigde Staten

Consulate General of the Netherlands

Consular Department

1 Montgomery Street, Suite 3100, San Francisco, CA 94104

Bezoekadres (op afspraak)

120 Kearney Street, Suite 3100, San Francisco, CA 94104

tel: +1 877 303 3639 (Toll free), fax: +1 415 291 2049

e-mail: sfn-wuv@minbuza.nl, website: <http://sanfrancisco.the-netherlands.org>

Canada

Consulate General of the Netherlands

War Victims Department (WUV)

1, Dundas Street West, suite 2106, Toronto, Ontario M5G 1Z3

tel: +1 416 595 2408, +1 877 303 3639 (Toll free), fax: +1 416 598 8064

e-mail: tor-wuv@minbuza.nl, website: www.dutchmissions.com

Australië

Consulate-General of the Netherlands

War Victims Department (WUV)

Level 23, Tower 2, 101 Grafton Street

(corner Grosvenor St), Bondi Junction NSW 2022

tel: +61 (0)2 9387 6644, fax: +61 (0)2 9387 3962

e-mail: syd-wuv@minbuza.nl, website: www.netherlands.org.au

Aanspraak is een gezamenlijke uitgave van de Sociale Verzekeringsbank en de Pensioen- en Uitkeringsraad.

De Sociale Verzekeringsbank (locatie Leiden) verzorgt de uitvoering van de Nederlandse wetten voor Verzetsdeelnemers en Oorlogsgetroffenen. Met al uw vragen kunt u daar terecht. Aanvragen voor deze wetten van nieuwe klanten worden beoordeeld door de Pensioen- en Uitkeringsraad. De PUR stelt ook het beleid voor deze wetten vast.

Aan de inhoud van de artikelen kunnen geen rechten worden ontleend. Overname van (delen uit) dit magazine mag uitsluitend geschieden na schriftelijke toestemming van de redactie.

Redactieadres

SVB, t.a.v. Aanspraak

Postbus 9575, 2300 RB Leiden

tel: 071 - 535 65 00

e-mail: aanspraak.wvo@svb.nl

aanspraak@pur.nl

website: www.svb.nl/wvo

www.pur.nl

Oplage 32.000 exemplaren

Interviews en tekst

André Kuijpers, Ellen Lock

Drukker

MediaCenter

Rotterdam

Foto's Annet Delfgaauw (foto Nicolay Vermeulen), Familiealbum Paul Duys, Ellen Lock, Willem Nabuurs, Familiealbum Salo Muller, Ilvy Njikiktjen

Coverfoto Ellen Lock

Vormgeving Irene de Bruijn, Ellen Lock

ISSN (Koninklijke Bibliotheek) 2214-160X

Voor slechtzienden is de gesproken versie van Aanspraak gratis op CD verkrijgbaar.

English translations of selected articles in Aanspraak can be found on our website: www.svb.nl/wvo or www.pur.nl